

3. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун [пер. с англ. В.Ю. Кузнецова]. – М. : ООО «Издательство АСТ», 2003. – 268 с.
4. Пригожин И. Порядок из хаоса: Новый диалог человека с природой / И. Пригожин, И. Стенгерс; [пер. с англ.]. / общ. ред. В.И. Аршинова, Ю.Л. Климонтовича и Ю.В. Сачкова. – М. : Прогресс, 1986. – 432 с.
5. Симонов С. Синергетический подход в педагогике [Электронный ресурс] / С.Н. Симонов, О.В. Копаев. – Режим доступа: <http://lib.sportedu.ru/Press/ТРФК/2007N8/p29-31.htm>
6. Філософський енциклопедичний словник / [під ред. В. І. Шинкарук]. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.
7. Фогель А. Философские основания педагогики / А. Фогель. – Митава : 1892. – 134 с.
8. Хакен Г. Синергетика / Герман Хакен. – М. : Мир, 1975. – 272 с.

О.Кітова

*кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки ПВНЗ
«Краматорський економіко-гуманітарний інститут»*

УДК 37.013.342

ПРОДУКТИВНА ПЕДАГОГІКА У «ПРОГРЕСИВНІЙ ОСВІТІ» Д. ДЬЮІ

Визначено педагогічні ідеї Д. Дьюї, які стали вихідними положеннями сучасної продуктивної педагогіки, зокрема трудового навчання. А саме, розуміння школи як засобу соціалізації особистості, освіти – як шляху до розуміння економічних та індустріальних проблем та засобу адаптації учнів до них, діяльного аспекту – як основи розвитку природних ресурсів дитини.

Ключові слова: *навчання досвідом, трудова діяльність, соціалізація особистості, єдність теорії та практики, педагогічний продукт.*

О. Китова

*кандидат педагогических наук, доцент кафедры педагогики ЧВУЗ
«Краматорский экономико-гуманитарный институт»*

ПРОДУКТИВНАЯ ПЕДАГОГИКА В «ПРОГРЕССИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ» Д. ДЬЮИ

Определены педагогические идеи Д. Дьюи, которые стали исходными положениями современной продуктивной педагогики и требованиями к трудовому обучению. А именно, понимание школы как средства социализации личности, образования – как пути к пониманию экономических и индустриальных проблем и средства адаптации учащихся к ним, деятельного аспекта – как основы развития природных ресурсов ребенка.

Ключевые слова: *обучение опытом, трудовая деятельность, социализация личности, единство теории и практики, педагогический*

продукт.

O. Kitova

candidate of Educational Sciences an Associate Professor of the department of Pedagogics and Management of Education of Kramatorsk Institute of Economics and Humanities

THE PRODUCTIVE PEDAGOGICS IN THE «PROGRESSIVE EDUCATION» OF JOHN DEWEY

The pedagogical views of John Dewey on the necessity of extending the progressive education are analyzed. Its main forms are playing and working activities. Its aim is the formation of student's skills of coping with the tasks of life, gaining creative skills, enlarging experience (gaining personal knowledge and knowledge of the ways of actions). Its result is the formation of mental skills and first of all the ability of self-education. The ideas of the scientist of the child's value in all stages of his development, work as a source of social progress, determining school as a basic institution of individualism and socialization, the necessity of learning on the basis of students' personal experience and industrial activity during which the knowledge is an additional source of activity etc. are generalized.

The views of John Dewey are revealed. According to them the main resources that influence the child's development are the following instincts: social, building, creative, research. These meet the demands of the progressive education, the aspects of which I. Byom and Y. Schneider divided into social, active, personal and cultural, special or knowledgeable.

The substantiation of John Dewey's principles of science and research technologies is given. Determining the main task of learning the opportunity of applying knowledge productively and creatively in the future, the measure of teaching content and the value of experience, the scientist stated the necessity of keeping the principles of unity and interaction. The important educational condition is showing the usage of scientific knowledge in the ordinary life.

It is defined that the pedagogical ideas of John Dewey gave way to the statements of the modern productive pedagogics including crafts training, namely: conception of the school as a means of socialization of a person, education as a way to the comprehension of economical and industrial problems and a means of adaptation of the students to them, activity aspect as a basis of the development of natural resources of a child.

Key words: *experience oriented training, labour activity, socialization of the personality, the unity of theory and practice, pedagogical product.*

Постановка проблеми в загальному вигляді: Загальноєвропейські та світові трансформації ставлять більш високі вимоги до особистісного розвитку, компетентнісних характеристик і громадянської культури випускників середніх шкіл. Це обумовлює та вимагає технологічного переозброєння школи. Спираючись на висновки кваліфікованих практиків

та власний досвід І. Підласий запевняє, що на даному етапі розвитку української школи їй більше за інші потрібна технологія, яка: ґрунтується на сучасних досягненнях науки; узгоджується з традиціями української школи, враховує її кращі досягнення; відповідає потребам більшості людей; відповідає нашим сучасним і найближчим можливостям; допускає зміни, варіації, нарощування, оптимізацію; відповідає нашій меті та завданням; гарантує одержання педагогічного продукту заданої кількості та якості [1, с. 141]. Такій технології найбільш підходить назва продуктивної. Центром її спрямування є учень як носій засвоєного досвіду попередніх поколінь, власних духовних і моральних цінностей, продукт своєї епохи, утворений власними зусиллями і зусиллями школи за допомогою відповідної гуманної технології.

Саме тому сьогодні значної уваги та переосмислення вимагають педагогічні погляди, викладені ще на початку ХХ ст. педагогом-реформатором Д. Дьюї, який розумів навчально-виховний процес як накопичення та реконструювання досвіду з метою поглиблення його соціального змісту. При цьому саме дитину було визначено сонцем, навкруги якого повертаються засоби освіти: вона – центр, навкруги якого вони зорганізуються [2, с. 492].

Аналіз останніх досліджень: «Людиною ХХ століття», яка значно вплинула на розвиток світової педагогіки, назвали Д. Дьюї багато дослідників. Вплив поглядів Д. Дьюї на педагогічну думку науковців світу проаналізувала О. Рогачева [3]. Так, нею визначено, що ще на початку ХХ ст. С. Щацький назвав Д. Дьюї «кращим філософом сучасної школи» та спирався на його досвід створюючи товариство «Сеттлемент» – перший клуб для дітей робітників, основою якого була звичка молоді до праці. А. Луначарський надав Д. Дьюї титулу «одного з найкращих педагогів нашого століття». Ідеї та досвід школи активності Д. Дьюї знайшли відображення в праці Н. Крупської «Народна освіта та демократія».

Реалізацію ідеї трудової школи в педагогічній діяльності Д. Дьюї було проаналізовано Л. Семеновською. Яка виокремила ідею про те, що основою реформування традиційної школи Д. Дьюї було залучення учнів до трудової діяльності, що робило школу «ембріоном суспільства», та показувало учням соціальну значущість праці в історії людства [4].

Формулювання цілей статті. Однак, питанням аналізу «прогресивної освіти» Д. Дьюї, як теорії, на якій ґрунтуються вихідні положення продуктивної педагогіки сучасності, присвячено досить незначну кількість публікацій. Це й обумовило мету статті – визначити педагогічні ідеї «прогресивної освіти» Д. Дьюї, які стали вихідними положеннями сучасної «продуктивної педагогіки».

Викладення основного матеріалу. Визначено, що у реформаторській педагогіці Д. Дьюї був найяскравішим представником

філософсько-педагогічного напрямку прагматизму (від грецьк. – справа, діло), що ґрунтується на трактуванні істинності як практичної значимості: «істинне те, що корисне». Педагог трактував виховання як процес накопичення та реконструкції досвіду з метою поглиблення його соціального змісту, що сприяє формуванню особистості учнів.

Саме Д. Дьюї запевняв у необхідності «прогресивної освіти», ідеї запровадження якої сприяли створенню «інструментальної» педагогіки, що ґрунтувалася на спонтанній зацікавленості та особистому досвіді дитини [5, с. 498]. Відповідно до цього, як стверджував педагог, навчання повинно здійснюватися переважно у формі ігрової та трудової діяльності, в якій кожна дія дитини стає інструментом пізнання, її власним відкриттям, засобом досягнення істини. Такий шлях пізнання більш повно відповідає природі дитини, ніж традиційне повідомлення їй системи знань. Кінцевим результатом навчання, за Д. Дьюї, повинна стати сформованість навичок мислення і, в першу чергу, здатність до самонавчання. При такій системі навчання метою освітнього процесу є формування в учнів умінь вирішувати життєві завдання, оволодіння творчими навичками, збагачення досвіду (здобуття власне знань і знань про способи дій), а також виховання смаку до самонавчання й самовдосконалення.

Так, ретельне вивчення педагогічної спадщини Д. Дьюї дало можливість Н. Кравцовій визначити, що саме навчання у школі науковець вважав провідним інститутом соціалізації особистості та потенційним інструментом реформування й гармонізації всього суспільного життя за умов звернення до дитини та посилення гуманістичної спрямованості шкільного виховання та навчання; зміщення акцентів із власного змістового матеріалу на розвиток самостійного мислення учнів; пошуку й застосування нових засобів пізнавальної діяльності [6, с. 9].

У становленні цих поглядів Д. Дьюї значну роль відіграв так названий «Чиказький період» його життя (1894-1904 рр.), який було присвячено роботі в експериментальній школі-лабораторії, створеній ним як структурний підрозділ кафедри педагогіки, філософії та психології Чиказького університету [7]. Саме в цій школі було показано дієвість теорії єдності знань і «виконання». Теоретико-методологічною основою діяльності цього закладу, як визначила Н. Кравцова, стали новаторські ідеї філософії освіти Д. Дьюї. А саме, обґрунтування самоцінності дитини на всіх етапах її розвитку, опора на працю як джерело суспільного прогресу, визначення школи базовим інститутом суб'єктивізації та соціалізації, акцент на активних пошукових методах і формах навчання, установлення гуманних відносин між педагогами та їхніми вихованцями [6, с. 9]. Організація навчання в школі практично підтвердила ідею науковця про те, що знання є додатковим продуктом діяльності. Це відповідало ствердженню Д. Дьюї про те, що дитина народжується з природним

прагненням діяти, бути потрібною, реалізувати себе [8, с. 15], а розумова організація є лише засобом, за допомогою якого можливо зрозуміти та належним чином упорядкувати соціальні відносини, особливо зв'язки між людьми [9, с.76].

Д. Дьюї запевняв, що потрібна така організація навчального процесу, яка сприятиме розвитку можливостей дитини з метою їх подальшого застосування у суспільному попиті. При цьому метою школи вчений визначив такий шлях, який від власного досвіду дитини приведе до зрілого досвіду людства, відображеного в мистецтві, науці та промисловості [9, с.11]. Саме ці погляди Д. Дьюї на значення власного досвіду та активності учнів у становленні їх особистості було використано вже в другій половині ХХ ст. І. Бьомом та Й. Шнейдером, які визначили продуктивну педагогіку як навчання на основі особистого досвіду учнів і виробничої активності з метою формування відчуття потреби суспільству.

Аналізуючи діяльність своєї Лабораторної школи ще на початку ХХ ст. Д. Дьюї встановив, що природними ресурсами, капіталом, від якого залежить розвиток дитини є наступні інстинкти. Це: соціальний – потреба у спілкуванні; побудовний – потреба у створенні нових речей; творчий – потреба творчо виражати себе; дослідницький – потреба у дослідженнях і визначенні висновків [2, с. 495]. Педагог запевняв, що саме з їх урахуванням повинна плануватися навчальна діяльність у школі. Це відповідає й вимогам «продуктивної педагогіки», аспектами якої І. Бьом та Й. Шнейдер згодом визначили соціальний, діяльний, особистісний і культурний, спеціальний або знанневий.

На організації освітньо-виховного процесу з урахуванням побудовного або діяльного аспекту наголошують сьогодні й нормативні акти, що визначають вимоги до трудового навчання. Це: необхідність підготовки молоді до життя та активної трудової діяльності, формування навичок трудової діяльності та виховання культури праці, активізація продуктивної діяльності школярів з метою формування компетентностей, які забезпечать учням можливість розв'язувати соціальні, виробничі та економічні завдання тощо. Таким чином, як бачимо, ідеї викладені Д. Дьюї ще на початку ХХ ст. в освітній теорії «прогресивної освіти» стали вихідними положеннями сучасної продуктивної педагогіки та трудового навчання.

Окрім того, порівнюючи «прогресивну» освіту з «традиційною», її основними принципами Д. Дьюї визначив: вираження та розвиток індивідуальності; свобода дій; навчання досвідом; набуття навичок і вмінь у якості засобів досягнення кінцевої мети, що робить життя особливо привабливим; знайомство з світом, що змінюється [9, с. 22]. Н. Кравцовою з'ясовано, що провідними напрямками реалізації ідеї органічної єдності індивіда та суспільства в педагогічному процесі школи-лабораторії було забезпечення «єдності навчання та суспільного застосування знань, теорії й

практики, праці та розуміння її значущості», підготовка учнів до компетентної участі в житті суспільства та педагогізація середовища, що оточує школу [6, с. 12].

Д. Дьюї стверджував, що визначальним елементом філософії прогресивної освіти є наголошення на важливості участі учня у визначенні мети, що скеровуватиме його під час навчання [9, с. 62]. Визначення мети, педагог розумів, як складний розумовий процес, який включає: встановлення існуючих обставин; знання того, що відбувалося за подібних обставин у минулому, яке формується частково з власної пам'яті та частково з інформації, порад і застережень тих, хто раніше мав подібний досвід; висновок, який поєднує обставини й те, про що вони нагадують. При цьому наголошувалося, що мета повинна реалізовуватися через план і метод дій з аналізом усіх можливих наслідків.

Значну роль у цьому, як вважав науковець, мав відігравати вчитель. Він повинен бути, по-перше, добре обізнаним з можливостями, потребами та попереднім досвідом учнів, по-друге, втілювати свої міркування у планах і проектах, розроблених спільно з учнями. Іншими словами, як стверджував Д. Дьюї, потрібно організувати спільну справу, а не запроваджувати диктат [9, с. 66]. Міркування вчителя – це не залізна настанова, а вихідна точка для вироблення плану, в який кожен учасник навчального процесу робить свій внесок. Д. Дьюї наполягав, що вчитель не може нехтувати ні дитиною, ні навчальним планом, адже жертвування одним заради іншого означає невдачу [9, с. 11]. При цьому було стверджено, що планування має бути достатньо гнучким, щоб не перешкоджати вільному розвитку особистості та набуттю нею досвіду, і водночас достатньо жорстким, щоб забезпечувати постійне зростання можливостей [9, с. 54].

Ретельний аналіз педагогічної діяльності Д. Дьюї дав можливість О. Рогачевій дійти висновку, що навчальний план його Лабораторної школи мав два виміри: різні види діяльності дитини та логічно організовані одиниці предметного змісту, що спростовує ствердження про те, що вчений повністю відійшов від предметного принципу та зосередився на програмі, яка складалася з проектів [7]. Так, обґрунтовуючи доцільність розповсюдженого у той час методу проектів, Д. Дьюї критикував однобічну орієнтацію на дитину. Науковець запевняв, що самі учні неспроможні планувати проекти та завдання до них. Він розумів проект як спільну ініціативу вчителя й учня, яка гарантує продуктивний та тривалий результат освіти. За даними О. Рогачевої [3], Д. Дьюї стверджував, що продуктивність навчання залежить від того, як вчитель зможе переконати учнів відмовитися від швидкого виконання завдання з метою проходження через «розумову діяльність» (complete act of thinking), тобто від зіткнення з

проблемою через планування до її вирішення. Лише так, за розумінням науковця, можна розширити досвід учнів та збільшити рівень їх знань.

Д. Дьюї розумів освіту, як розвиток досвіду, з досвіду і для досвіду [9, с.22]. Головну проблему школи він вбачав не у відсутності досвіду, а в його непристосованості до умов майбутнього. Отже, якість освіти, на погляд педагога, залежить від якості досвіду учнів, що визначається двома аспектами: безпосередньою відповідністю чи невідповідністю потребам освіти і впливом на подальші знання [9, с. 28]. Тому, головним завданням навчання, ґрунтованого на досвіді, як вважав Д. Дьюї, є вибирання з наявних знань таких, які можна буде застосовувати продуктивно та творчо в майбутньому.

Увагу Д. Дьюї привертало й те, що будь-який досвід є соціальним, а його набуття залежить від об'єктивних оточуючих умов. Саме тому основним обов'язком педагогів, вчений визначив, не лише ознайомлення з загальними засадами впливу оточуючого середовища на фактичний досвід, але й визначення конкретних факторів, що сприятимуть отриманню таких знань, які ведуть до розвитку. Понад усе, запевняв педагог, вони повинні знати, як використовувати існуюче фізичне та соціальне оточення щоб взяти з нього все, що можна використати для формування корисних знань [9, с. 38]. Поряд з цим він визначив, що досвід, який не схиляє до отримання нових фактів, відкриття нових ідей і кращої, більш упорядкованої їх організації, не є навчальним [9, с. 75].

Отже, мірилом навчального змісту та вартості досвіду, за твердженням Д. Дьюї, має бути дотримання принципів цілісності та взаємодії. При цьому, принцип цілісності полягав у відмежуванні того досвіду, який має значення для навчання та враховував потреби майбутнього на кожному етапі навчального процесу [9, с. 44]. Принцип взаємодії вимагає пристосування матеріалу до потреб і здібностей учнів з урахуванням їх цілей та інтересів.

Важливим освітнім принципом Д. Дьюї вважав необхідність ознайомлення учнів з науковими знаннями, їхніми матеріалами та законами шляхом демонстрації їхнього застосування у повсякденному житті [9, с. 73].

Обґрунтувавши так принципи науковості та дослідницької технології, педагог стверджував, що саме їх дотримання є шляхом до розуміння учнями економічних та індустріальних проблем. Адже вони значною мірою зумовлені застосуванням науки в процесі виробництва та розподілу товарів і послуг, тимчасом як дані процеси є найважливішими факторами формування взаємостосунків між людьми та соціальними групами в теперішньому світі. З цього приводу Д. Дьюї зазначав, що існуючий досвід загалом і в окремих деталях сформувався завдяки

застосуванню науки, спочатку в процесах виробництва та розподілу товарів і послуг, а потім – у соціальних зв'язках між людьми [9, с. 74].

Висновки. Таким чином, вихідними положеннями «продуктивної педагогіки», які було викладено в педагогічних ідеях «прогресивної освіти» Д. Дьюї, є: розуміння школи як засобу соціалізації особистості; визначення навчання і виховання процесами формування особистості на основі реконструкції та поглиблення досвіду дитини; доведення необхідності знань як додаткового продукту діяльності; наголошення на тому, що саме дитина є центром навчально-виховного процесу у школі; необхідність демократизації відносин учнів і вчителів; обґрунтування необхідності співпраці вчителів і учнів при плануванні навчально-виховної діяльності, удосконалення змісту освіти та застосування її доцільних форм і методів як важливої умови ефективності навчально-виховного процесу; розуміння освіти як шляху до розуміння економічних та індустріальних проблем та засобу адаптації учнів до них; визначення соціального, діяльного, особистісного та дослідницького аспектів як основи діяльності школи, що сприятиме розвитку природних ресурсів дитини; розуміння принципів науковості та дослідницької технології як мірила навчального змісту та вартості набутого учнями досвіду.

Отже, саме ці положення визначають сутність продуктивної педагогіки сьогодення, яка має бути синтезом теорії та практики, думки та дії. Умовою цього має стати освіта засобами трудового навчання, що сприятиме особистісному зростанню учнів в єдності з суспільними потребами.

Література

1. Підласий І.П. Продуктивний педагог : настільна книга вчителя / І.П. Підласий. – Х. : Основа, 2009. – 360 с.
2. Хрестоматия по истории зарубежной педагогики : уч. пособие для ст-ов пед. ин-тов / [сост. А.И. Пискунов]. – М. : Просвещение, 1981. – 528 с.
3. Рогачева Е.Ю. Педагогика Дж. Дьюи в контексте разных культур / Е.Ю. Рогачева // Педагогика. – 2003. – № 8. – С. 88-96.
4. Семеновська Л. А. Реалізація ідеї трудової школи в педагогічній діяльності Джона Дьюї / Л. А. Семеновська // Дидаскал : часопис каф. педагогіки ПДПУ імені В. Г. Короленка. – Полтава, 2009. – № 8. – С. 112–116.
5. Зайченко І.В. Історія педагогіки : у двох книгах : навч. посібн./ І.В. Зайченко. – К. : Слово, 2010. – Кн. 1. Історія зарубіжної педагогіки. – 624 с.
6. Кравцова Н.Г. Педагогічні основи діяльності Чиказької експериментальної школи-лабораторії Джона Дьюї : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка, історія педагогіки” / Н. Г. Кравцова. – Полтава, 2008. – 20 с.
7. Рогачева Е.Ю. Педагогическое творчество Дж. Дьюи в Чикагский период / Е.Ю. Рогачева // Педагогика. – 2004. – № 5. – С. 90-96.
8. Дьюї Д. Моральні принципи в освіті / Д. Дьюї; [пер. з англ. М. Олейник]. – Л. : Літопис, 2001. – 32 с.

9. Дьюї Д. Досвід і освіта / Д. Дьюї; [пер. з англ. Марія Василечко]. – Л. : Кальварія, 2003. – 84 с.

Л.Цибулько

старший викладач кафедри іноземних мов, ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

А. Новолаєва

студентка IV курсу технологічного факультету ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

УДК 33(075,8)

ГУГО ГАУДИГ – «АРХІТЕКТОР ШКОЛИ СВОБОДИ» НІМЕЧЧИНИ

Стаття присвячена відомому німецькому педагогу-реформатору Гуго Гаудігу. Педагогічна діяльність Гаудіга мала великий вплив не лише на освіту Німеччини, а на освіту інших країн. Його школа вважалася центром німецької реформаторської педагогіки. Розглядається зміст педагогічної діяльності Гаудіга, аналізується його внесок у розвиток шкільної педагогіки Німеччини.

Ключові слова: *групова робота, вільна розумова діяльність, особистість учня, реформаторська педагогіка, самостійність.*

Цыбулько Л.

старший преподаватель кафедры иностранных языков, ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

Новолаева А.

студентка IV курса технологического факультета ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет»

ГУГОГАУДИГ – «АРХИТЕКТОР ШКОЛЫ СВОБОДЫ» ГЕРМАНИИ

Статья посвящена известному немецкому педагогу-реформатору Гуго Гаудигу. Педагогическая деятельность Гаудига оказала большое влияние не только на образование Германии, но и на образование других стран. Его школа считалась центром немецкой реформаторской педагогики. Рассматривается содержание педагогической деятельности Гаудига. Анализируется его вклад в развитие школьной педагогики Германии.

Ключевые слова: *групповая работа, личность ученика, самостоятельность, свободная умственная деятельность, реформаторская педагогика.*

Tsybulko L.

Senior Teacher of the Foreign Languages Chair, SHEI «Donbass State Pedagogical University»